

**Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i
Podstawowych Wolności
po nowelizacji przez Protokół nr 11**

**z Protokołem dodatkowym oraz
Protokołami nr 4, 6 i 7, 12 i 13**

Niniejszy tekst jednolity Konwencji został opracowany z uwzględnieniem Protokołu Nr 3 do Konwencji (STE nr 45), który wszedł w życie 21 września 1970, i Protokołu nr 5 (STE nr 55), który wszedł w życie 20 grudnia 1971. W tekście zostały także uwzględnione zmiany w tekście Konwencji wprowadzone Protokołem nr 8 (STE nr 118). Protokół Nr 8 wszedł w życie 1 stycznia 1990 i zawierał, między innymi, zmiany wprowadzone poprzednio w tekście Konwencji na mocy Protokołu Nr 2 (STE nr 44), który stanowił, zgodnie z jego art. 5 par. 3, integralną część Konwencji od dnia jego wejścia w życie 21 września 1970. Wszystkie postanowienia Konwencji, które zostały zmienione lub dodane przez te Protokoły, zostały zastąpione przez postanowienia Protokołu Nr 11 (STE nr 155), który wszedł w życie 1 listopada 1998. Z dniem wejścia w życie Protokołu Nr 11, postanowienia Protokołu Nr 9 (STE nr 140), który wszedł w życie 1 października 1994, tracą moc obowiązującą.

Kancelaria Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
wrzesień 2003

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

Rzym, 4 listopada 1950

Rządy Państw-Sygnatariuszy niniejszej Konwencji, członkowie Rady Europy,

Zważywszy na Powszechną Deklarację Praw Człowieka uchwaloną 10 grudnia 1948 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych;

Zważywszy, że owa Deklaracja zmierza do zapewnienia powszechnego i efektywnego stosowania zawartych w niej praw;

Zważywszy, że celem Rady Europy jest osiągnięcie większej jedności jej członków i że jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu jest ochrona oraz rozwój praw człowieka i podstawowych wolności;

Potwierdzając swoją głęboką wiarę w te podstawowe wolności, które są fundamentem sprawiedliwości i pokoju na świecie i których zachowanie opiera się głównie z jednej strony na rzeczywiście demokratycznym ustroju politycznym, z drugiej na jednolitym pojmowaniu i wspólnym poszanowaniu praw człowieka, do których się one odwołują;

Zdecydowane jako Rządy Państw europejskich działających w tym samym duchu i posiadających wspólne dziedzictwo ideałów i tradycji politycznych, poszanowania wolności i rządów prawa, podjąć pierwsze kroki w celu zbiorowego zagwarantowania niektórych praw wymienionych w Powszechnej Deklaracji,

Uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1 – Obowiązek przestrzegania praw człowieka

Wysokie Układające się Strony zapewniają każdemu człowiekowi, podlegającemu ich jurysdykcji, prawa i wolności określone w Rozdziale I niniejszej Konwencji.

ROZDZIAŁ I – PRAWA I WOLNOŚCI

Artykuł 2 – Prawo do życia

- 1 Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę.
- 2 Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym Artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnego koniecznego użycia siły:
 - a w obronie jakiegokolwiek osoby przed bezprawną przemocą;
 - b w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem;
 - c w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.

Artykuł 3 – Zakaz tortur

Nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Artykuł 4 – Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

- 1 Nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie.
- 2 Nikt nie może być zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej.
- 3 W rozumieniu tego Artykułu pojęcie "Pracy przymusowej lub obowiązkowej" nie obejmuje:
 - a żadnej pracy, jakiej wymaga się zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej zgodnie z postanowieniami Artykułu 5 niniejszej Konwencji lub w okresie warunkowego zwolnienia;
 - b żadnej służby o charakterze wojskowym, bądź służby wymaganej zamiast obowiązkowej służby wojskowej w tych krajach, które uznają odmowę służby wojskowej ze względu na przekonania;

- c żadnych świadczeń wymaganych w stanach nadzwyczajnych lub klęsk zagrażających życiu lub dobru społeczeństwa;
- d żadnej pracy ani świadczeń stanowiących część zwykłych obowiązków obywatelskich.

Artykuł 5 – Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego

- 1 Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:
 - a zgodnie z prawem pozbawienia wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd;
 - b zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w przypadku niepodporządkowania się wydanemu zgodnie z prawem orzeczeniu sądu lub w celu zapewnienia wykonania określonego w ustawie obowiązku;
 - c zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania w celu postawienia przed właściwym organem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zagrożonego karą lub jeśli jest to konieczne w celu zapobieżenia popełnienia takiego czynu lub uniemożliwienia ucieczki po jego dokonaniu;
 - d pozbawienia nieletniego wolności na podstawie zgodnego z prawem orzeczenia w celu ustanowienia nadzoru wychowawczego lub zgodnego z prawem pozbawienia nieletniego wolności w celu postawienia go przed właściwym organem;
 - e zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby umysłowo chorej, alkoholika, narkomana lub włóczęgi;
 - f zgodnego z prawem zatrzymania lub aresztowania osoby w celu zapobieżenia jej nielegalnemu wkroczeniu na terytorium państwa lub osoby, przeciwko której toczy się postępowanie o wydalenie lub ekstradycję.
- 2 Każdy, kto został zatrzymany, powinien zostać niezwłocznie i w zrozumiałym dla niego języku poinformowany o przyczynach zatrzymania i o stawianych mu zarzutach.

4

- 3 Każdy zatrzymany lub aresztowany zgodnie z postanowieniami ustępu 1 lit c) niniejszego Artykułu powinien zostać niezwłocznie postawiony przed sędzią lub innym urzędnikiem uprawnionym przez ustawę do wykonywania władzy sądowej i ma prawo być sądzony w rozsądnym terminie albo zwolniony na czas postępowania. Zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę.
- 4 Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem.
- 5 Każdy, kto został pokrzywdzony przez niezgodne z treścią tego Artykułu zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo do odszkodowania.

Artykuł 6 – Prawo do rzetelnego procesu sądowego

- 1 Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.
- 2 Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.
- 3 Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:
 - a niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
 - b posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;

- c bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony, do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
- d przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
- e korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.

Artykuł 7 – Zakaz karania bez podstawy prawnej

- 1 Nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia. Nie będzie również wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony.
- 2 Niniejszy Artykuł nie stanowi przeszkody w sądzeniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane.

Artykuł 8 – Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

- 1 Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.
- 2 Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.

Artykuł 9 – Wolność myśli, sumienia i wyznania

- 1 Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania; prawo to obejmuje wolność zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub

prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne.

- 2 Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa publicznego, ochronę porządku publicznego, zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.

Artykuł 10 – Wolność wyrażania opinii

- 1 Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Niniejszy przepis nie wyklucza prawa Państw do poddania procedurze zezwoleń przedsięwzięciom radiowych, telewizyjnych lub kinematograficznych.
- 2 Korzystanie z tych wolności pociągających za sobą obowiązki i odpowiedzialność może podlegać takim wymogom formalnym, warunkom, ograniczeniom i sankcjom, jakie są przewidziane przez ustawę i niezbędne w społeczeństwie demokratycznym w interesie bezpieczeństwa państwowego, integralności terytorialnej lub bezpieczeństwa publicznego ze względu na konieczność zapobieżenia zakłóceniu porządku lub przestępstwu, z uwagi na ochronę zdrowia i moralności, ochronę dobrego imienia i praw innych osób oraz ze względu na zapobieżenie ujawnieniu informacji poufnych lub na zagwarantowanie powagi i bezstronności władzy sądowej.

Artykuł 11 – Wolność zgromadzeń i stowarzyszenia się

- 1 Każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzenia się oraz do swobodnego stowarzyszenia się, włącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów.
- 2 Wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. Niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń korzystania z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej.

Artykuł 12 – Prawo do zawarcia małżeństwa

Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa.

Artykuł 13 – Prawo do skutecznego środka odwoławczego

Każdy, kogo prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.

Artykuł 14 – Zakaz dyskryminacji

Korzystanie z praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji powinno być zapewnione bez dyskryminacji wynikającej z takich powodów jak płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie bądź z jakichkolwiek innych przyczyn.

Artykuł 15 – Uchylenie stosowania zobowiązań w stanie niebezpieczeństwa publicznego

- 1 W przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, każda z Wysokich Układających się Stron może podjąć środki uchylające stosowanie zobowiązań wynikających z niniejszej Konwencji w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że środki te nie są sprzeczne z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego.
- 2 Na podstawie powyższego przepisu nie można uchylić zobowiązań wynikających z Artykułu 2, z wyjątkiem przypadków śmierci będących wynikiem zgodnych z prawem działań wojennych oraz zobowiązań zawartych w Artykułach 3, 4 (ustęp 1) i 7.
- 3 Każda z Wysokich Układających się Stron korzystając z prawa do uchylenia zobowiązań poinformuje wyczerpująco Sekretarza Generalnego Rady Europy o środkach, które podjęła oraz powodach ich zastosowania. Informować będzie również Sekretarza Generalnego Rady Europy, kiedy podjęte środki przestaną działać, a przepisy Konwencji będą ponownie w pełni stosowane.

Artykuł 16 – Ograniczenia działalności publicznej cudzoziemców

Żadnego z postanowień Artykułów 10, 11 i 14 nie można uznać za wyłączające prawo Wysokiej Układającej się Strony do ograniczenia działalności politycznej cudzoziemców.

Artykuł 17 – Zakaz nadużycia praw

Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek Państwu, grupie lub osobie prawa do podjęcia działań lub dokonania aktu zmierzającego do zniweczenia praw i wolności wymienionych w niniejszej Konwencji, albo ich ograniczenia w większym stopniu, niż to przewiduje Konwencja.

Artykuł 18 – Granice stosowania ograniczeń praw

Ograniczenia praw i wolności, na które zezwala niniejsza Konwencja, nie będą stosowane w innych celach, niż te, dla których je wprowadzono.

ROZDZIAŁ II – EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

Artykuł 19 – Utworzenie Trybunału

W celu zapewnienia przestrzegania zobowiązań wynikających dla Wysokich Układających się Stron z Konwencji i jej protokołów tworzy się Europejski Trybunał Praw Człowieka, zwany dalej "Trybunałem".

Artykuł 20 – Liczba sędziów

Trybunał składa się z sędziów, których liczba równa jest liczbie Wysokich Układających się Stron.

Artykuł 21 – Wymogi sprawowania urzędu

- 1 Sędziowie powinni być ludźmi o najwyższym poziomie moralnym i muszą albo posiadać kwalifikacje do sprawowania wysokiego urzędu sędziowskiego, albo być prawnikami o uznanej kompetencji.
- 2 Sędziowie zasiadają w Trybunale we własnym imieniu.
- 3 W okresie sprawowania urzędu sędziowie nie mogą brać udziału w żadnej działalności, która nie daje się pogodzić z niezawisłością, bezstronnością albo wymaganiami piastowania urzędu w pełnym

wymiarze czasu; wszelkie kwestie wynikające ze stosowania niniejszego ustępu rozstrzyga Trybunał.

Artykuł 22 – Wybór sędziów

- 1 Sędziów wybiera Zgromadzenie Parlamentarne w odniesieniu do każdej Wysokiej Układającej się Strony, większością głosów, z listy trzech kandydatów przedstawionych przez Wysoką Układającą się Stronę.
- 2 Taką samą procedurę stosuje się w celu uzupełnienia składu Trybunału w przypadku przystąpienia nowych Wysokich Układających się Stron oraz przy obsadzaniu wakujących miejsc.

Artykuł 23 – Kadencja

- 1 Sędziowie są wybierani na okres sześciu lat. Mogą oni być wybrani ponownie. Jednakże kadencja połowy sędziów wybranych w pierwszych wyborach upływa po trzech latach.
- 2 Sędziowie, których kadencja ma upłynąć z końcem początkowego okresu trzech lat, są wyznaczeni w drodze losowania przez Sekretarza Generalnego Rady Europy bezpośrednio po ich wyborze.
- 3 Aby zapewnić, w stopniu, w jakim jest to możliwe, odnowienie kadencji połowy składu sędziowskiego co trzy lata, Zgromadzenie Parlamentarne może przed rozpoczęciem każdego kolejnych wyborów postanowić, że kadencja lub kadencje jednego lub większej liczby sędziów, którzy mają być wybrani, będzie inna niż sześcioletnia, jednak nie dłuższa niż dziewięć lat i nie krótsza niż trzy lata.
- 4 W przypadkach, gdy chodzi o więcej niż jeden mandat i gdy Zgromadzenie Parlamentarne zastosuje ustęp poprzedni, przydział mandatów zostanie dokonany w drodze losowania przez Sekretarza Generalnego Rady Europy bezpośrednio po zakończeniu wyborów.
- 5 Sędzia wybrany na miejsce sędziego, którego kadencja jeszcze nie upłynęła, sprawuje swój urząd przez okres pozostający do zakończenia kadencji swego poprzednika.
- 6 Kadencja sędziów upływa z chwilą osiągnięcia przez nich wieku 70 lat.
- 7 Sędziowie sprawują swój urząd do czasu ich zastąpienia. Sprawują oni jednak nadal urząd w odniesieniu do spraw, w których rozpoznawaniu uczestniczyli.

10

Artykuł 24 – Odwoływanie

Żaden sędzia nie może być odwołany ze swojego urzędu, chyba że pozostali sędziowie postanowią większością dwóch trzecich głosów, że przestał on spełniać stawiane mu wymogi.

Artykuł 25 – Kancelaria i sekretarze prawni

Trybunał posiada Kancelarię, której funkcje i organizację określa regulamin Trybunału. Trybunał korzysta z pomocy sekretarzy prawnych.

Artykuł 26 – Zgromadzenie plenarne Trybunału

Zgromadzenie plenarne Trybunału:

- a wybiera swojego Przewodniczącego i jednego lub dwóch Wiceprzewodniczących na okres trzech lat; mogą oni być wybrani ponownie;
- b tworzy Izby ustanowione na czas określony;
- c wybiera Przewodniczących Izb Trybunału; mogą oni być wybrani ponownie;
- d uchwała regulamin Trybunału i
- e wybiera Szefa Kancelarii i jednego lub więcej Zastępców Szefa Kancelarii.

Artykuł 27 – Komitet, Izby i Wielka Izba

- 1 W celu rozpatrzenia wniesionych do niego spraw Trybunał zasiada w składzie Komitetów trzech sędziów, Izb siedmiu sędziów i Wielkiej Izby siedemnastu sędziów. Komitety powoływane są przez Izby na czas określony.
- 2 W składzie Izby i Wielkiej Izby zasiada z urzędu sędzia wybrany z ramienia zainteresowanego Państwa-Strony lub, w przypadku braku takiego sędziego albo gdy nie może on pełnić swojej funkcji, inna osoba wybrana przez zainteresowane Państwo do pełnienia funkcji sędziego.
- 3 W składzie Wielkiej Izby zasiada także Przewodniczący Trybunału, Wiceprzewodniczący, Przewodniczący Izb oraz inni sędziowie wybrani zgodnie z regulaminem Trybunału. W przypadku przekazania sprawy do Wielkiej Izby w trybie Artykułu 43, żaden sędzia ze składu Izby, która

wydała wyrok, nie zasiada w składzie Wielkiej Izby, z wyjątkiem Przewodniczącego Izby i sędziego, który zasiadał w Izbie z ramienia zainteresowanego Państwa-Strony.

Artykuł 28 – Uznanie niedopuszczalności skargi przez Komitet

Komitet może, głosując jednomyślnie, uznać za niedopuszczalną lub skreślić z listy spraw skargę indywidualną wniesioną na podstawie Artykułu 34, jeżeli taka decyzja może być podjęta bez dalszego rozpoznawania sprawy. Decyzja taka jest ostateczna.

Artykuł 29 – Decyzja Izby o dopuszczalności i zasadności skargi

- 1 Jeżeli decyzja nie została podjęta w trybie przewidzianym w Artykule 28, decyzję w sprawie dopuszczalności i zasadności skargi indywidualnej, wniesionej na podstawie Artykułu 34, podejmuje Izba.
- 2 O dopuszczalności i zasadności skarg międzypaństwowych, wniesionych na podstawie Artykułu 33, decyduje Izba.
- 3 Rozstrzygnięcie co do dopuszczalności skargi następuje w drodze wydania odrębnej decyzji, chyba że Trybunał, w wyjątkowych przypadkach, postanowi inaczej.

Artykuł 30 – Zrzeczenie się właściwości na rzecz Wielkiej Izby

Jeżeli w sprawie toczącej się przed Izbą powstaje poważne zagadnienie dotyczące interpretacji Konwencji lub jej Protokołów, lub jeżeli rozstrzygnięcie takiego zagadnienia może doprowadzić do powstania sprzeczności między tym rozstrzygnięciem a wyrokiem, który został uprzednio wydany przez Trybunał, Izba może, w każdym czasie przed wydaniem wyroku, zrzec się rozpoznawania sprawy i przekazać ją do rozpoznania przez Wielką Izbę, chyba, że sprzeciwi się temu jedna ze stron.

Artykuł 31 – Kompetencje Wielkiej Izby

Wielka Izba:

- a rozstrzyga skargi wniesione na podstawie Artykułu 33 lub Artykułu 34, jeżeli Izba zrzekła się właściwości na podstawie Artykułu 30 Konwencji, albo jeżeli sprawa została jej przekazana w trybie wskazanym w Artykule 43, oraz

- b rozpatruje wnioski o wydanie opinii doradczych przedłożone w trybie Artykułu 47.

Artykuł 32 – Właściwość Trybunału

- 1 Trybunał jest właściwy do rozpoznawania wszystkich spraw dotyczących interpretacji i stosowania Konwencji i jej Protokołów, które zostaną mu przedłożone na podstawie Artykułów 33, 34 i 47.
- 2 Spór dotyczący właściwości Trybunału rozstrzyga sam Trybunał.

Artykuł 33 – Sprawy ze skargi międzypaństwowej

Każda z Wysokich Układających się Stron może wnieść skargę do Trybunału, jeżeli uważa, że inna Wysoka Układająca się Strona naruszyła postanowienia Konwencji lub jej Protokołów.

Artykuł 34 – Skargi indywidualne

Trybunał może przyjmować skargi każdej osoby, organizacji pozarządowej lub grupy jednostek, które uważa, że stała się ofiarą naruszenia przez jedną z Wysokich Układających się Stron praw zawartych w Konwencji lub jej Protokołach. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się nie przeszkadzać w żaden sposób skutecznemu wykonywaniu tego prawa.

Artykuł 35 – Warunki dopuszczalności skargi

- 1 Trybunał może rozpoznawać sprawę dopiero po wyczerpaniu wszystkich środków odwoławczych, przewidzianych prawem wewnętrzym, zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego, i jeżeli sprawa została wniesiona w ciągu sześciu miesięcy od daty podjęcia ostatecznej decyzji.
- 2 Trybunał nie rozpoznaje żadnej skargi indywidualnej wniesionej zgodnie z Artykułem 34, która:
 - a jest anonimowa, lub
 - b jest co do istoty indyferentna ze sprawą już rozpoznawaną przez Trybunał lub ze sprawą, która została poddana innej międzynarodowej procedurze zmierzającej do ustalenia faktów lub do wydania orzeczenia i jeżeli skarga nie zawiera nowych istotnych informacji.

- 3 Trybunał uznaje za niedopuszczalną każdą skargę indywidualną wniesioną na podstawie Artykułu 34, jeżeli uważa, że skarga nie daje się pogodzić z postanowieniami Konwencji lub jej Protokołów, jest w sposób oczywisty nieuzasadniona lub stanowi nadużycie prawa do skargi.
- 4 Trybunał odrzuca każdą skargę, którą uzna za niedopuszczalną w rozumieniu niniejszego Artykułu. Decyzja o odrzuceniu skargi może zostać podjęta w każdej fazie postępowania.

Artykuł 36 – Interwencja strony trzeciej

- 1 We wszystkich sprawach rozpoznawanych przez Izbę lub Wielką Izbę, Wysoka Układająca się Strona, której obywatelem jest skarżący, ma prawo do przedkładania pisemnych uwag i do uczestniczenia w rozprawach.
- 2 Przewodniczący Trybunału może, działając w interesie wymiaru sprawiedliwości, zaprosić Wysoką Układającą się Stronę, która nie jest Stroną w postępowaniu lub każdą zainteresowaną osobę inną niż skarżący, do przedkładania pisemnych uwag i do uczestnictwa w rozprawach.

Artykuł 37 – Skreślenie skargi z listy

- 1 Trybunał może w każdej fazie postępowania zdecydować o skreśleniu skargi z listy spraw, jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że:
 - a wnoszący nie podtrzymuje swej skargi lub,
 - b spór został już rozstrzygnięty lub,
 - c z jakiegokolwiek innej przyczyny ustalonej przez Trybunał dalsze rozpoznawanie skargi nie jest uzasadnione.Jednakże Trybunał kontynuuje rozpoznawanie skargi, jeśli wymaga tego poszanowanie praw człowieka w rozumieniu niniejszej Konwencji.
- 2 Trybunał może podjąć decyzję o ponownym wpisaniu skargi na listę spraw, jeżeli uzna, że okoliczności uzasadniają takie postępowanie.

Artykuł 38 – Rozpoznawanie spraw i procedura polubownego ich załatwiania

- 1 Jeżeli Trybunał uzna skargę za dopuszczalną:

- a kontynuuje rozpoznawanie sprawy z udziałem przedstawicieli stron i, jeżeli zachodzi taka potrzeba, podejmuje dochodzenie, a zainteresowane Państwa udzielą wszelkich niezbędnych ułatwień dla jego skutecznego przeprowadzenia;
 - b pozostaje do dyspozycji zainteresowanych stron celem polubownego załatwienia sprawy na zasadach poszanowania praw człowieka w rozumieniu Konwencji i jej Protokołów.
- 2 Postępowanie prowadzone w trybie opisanym w ustępie 1 b) jest poufne.

Artykuł 39 – Polubowne załatwienie sprawy

Jeżeli zdołano doprowadzić do polubownego załatwienia sprawy, Trybunał decyduje o skreśleniu skarg z listy spraw w formie decyzji, która ogranicza się do krótkiego przedstawienia faktów i przyjętego rozwiązania.

Artykuł 40 – Publiczny charakter rozpraw i jawność dokumentów

- 1 Rozprawy przed Trybunałem są publiczne, chyba że Trybunał zdecyduje inaczej ze względu na okoliczności sprawy.
- 2 Dokumenty złożone u Szefa Kancelarii Trybunału są publicznie dostępne, chyba że Przewodniczący Trybunału zdecyduje inaczej.

Artykuł 41 – Słuszne zadośćuczynienie

Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie.

Artykuł 42 – Wyroki Izb

Wyroki Izb stają się ostateczne zgodnie z postanowieniami Artykułu 44 ustęp 2.

Artykuł 43 – Przekazanie sprawy do Wielkiej Izby

- 1 W okresie trzech miesięcy od daty wydania wyroku przez Izbę każda ze stron postępowania może, w wyjątkowych przypadkach, wnioskować o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby.
- 2 Zespół pięciu sędziów Wielkiej Izby przyjmie wniosek, jeżeli w sprawie pojawia się poważne zagadnienie dotyczące interpretacji lub stosowania Konwencji lub jej Protokołów lub istotna kwestia o znaczeniu ogólnym.
- 3 Jeżeli zespół przyjął wniosek, sprawę rozstrzyga Wielka Izba przez wydanie wyroku.

Artykuł 44 – Ostateczne wyroki

- 1 Wyrok Wielkiej Izby jest ostateczny.
- 2 Wyrok Izby staje się ostateczny
 - a jeżeli strony oświadczą, że nie będą składać wniosku o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby, lub
 - b po upływie trzech miesięcy od daty wydania wyroku, jeżeli nie złożono wniosku o przekazanie sprawy do Wielkiej Izby, lub
 - c jeżeli zespół Wielkiej Izby odrzuci wniosek o przekazanie sprawy Wielkiej Izbie w trybie Artykułu 43.
- 3 Ostateczny wyrok podlega opublikowaniu.

Artykuł 45 – Uzasadnianie wyroków i decyzji

- 1 Wyroki, jak również decyzje co do dopuszczalności skargi, zawierają uzasadnienie.
- 2 Jeżeli wyrok w całości lub w części nie wyraża jednomyślnej opinii sędziów, każdy sędzia jest uprawniony do załączenia opinii odrębnej.

Artykuł 46 – Moc obowiązująca oraz wykonywanie wyroków

- 1 Wysokie Układające się Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami.

- 2 Ostateczny wyrok Trybunału przekazuje się Komitetowi Ministrów, który czuwa nad jego wykonaniem.

Artykuł 47 – Opinie doradcze

- 1 Trybunał może, na wniosek Komitetu Ministrów, wydawać opinie doradcze w kwestiach prawnych dotyczących wykładni Konwencji i jej Protokołów.
- 2 Powyższe opinie nie mogą dotyczyć treści i zakresu praw i wolności określonych w Rozdziale I Konwencji i jej Protokołach, ani jakichkolwiek innych zagadnień, które Trybunał lub Komitet Ministrów mogłyby rozpatrywać w wyniku postępowania podjętego na podstawie postanowień Konwencji.
- 3 Decyzje Komitetu Ministrów w sprawie wniosku o wydanie opinii doradczej przez Trybunał podejmowane są większością głosów przedstawicieli uprawnionych do zasiadania w Komitecie.

Artykuł 48 – Kompetencja doradcza Trybunału

Trybunał rozstrzyga, czy wniosek o wydanie opinii doradczej przedłożony przez Komitet Ministrów mieści się w jego kompetencjach określonych w Artykule 47.

Artykuł 49 – Uzasadnienie opinii doradczych

- 1 Opinia doradcza Trybunału zawiera uzasadnienie.
- 2 Jeżeli opinia doradcza w całości lub w części nie wyraża jednomyślnej opinii sędziów, każdy sędzia jest uprawniony do załączenia opinii odrębnej.
- 3 Opinię doradczą przekazuje się Komitetowi Ministrów.

Artykuł 50 – Koszty działalności Trybunału

Koszty działalności Trybunału ponosi Rada Europy.

Artykuł 51 – Przywileje i immunitety sędziów

Sędziowie są uprawnieni w czasie pełnienia swoich funkcji do korzystania z przywilejów i immunitetów przewidzianych w Artykule 40 Statutu Rady Europy i w porozumieniach zawartych na jego podstawie.

ROZDZIAŁ III – POSTANOWIENIA RÓŻNE

Artykuł 52 – Zasięganie informacji przez Sekretarza Generalnego

Na żądanie Sekretarza Generalnego Rady Europy każda Wysoka Układająca się Strona złoży wyjaśnienia w sprawie sposobu, w jaki jej prawo wewnętrzne zapewnia skuteczne stosowanie wszystkich postanowień niniejszej Konwencji.

Artykuł 53 – Ochrona uznanych praw człowieka

Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie będzie interpretowane jako ograniczające lub wyłączające jakiegokolwiek prawa człowieka lub podstawowe wolności, które mogą być zagwarantowane przez ustawę każdej Wysokiej Układającej się Strony lub jakąkolwiek inną umowę, której Państwo to jest stroną.

Artykuł 54¹ – Kompetencje Komitetu Ministrów

Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie narusza uprawnień przyznanych Komitetowi Ministrów na podstawie Statutu Rady Europy.

Artykuł 55¹ – Wyłączenie innych środków rozstrzygnięcia sporów

Wysokie Układające się Strony zgadzają się, że wyjąwszy porozumienia szczególne, nie będą wykorzystywały obowiązujących między nimi traktatów, konwencji lub deklaracji dla skierowania w drodze skargi sporu powstałego w związku z interpretacją lub stosowaniem niniejszej Konwencji do rozpatrzenia w ramach innych sposobów rozstrzygnięcia sporów niż przewidziane w niniejszej Konwencji.

Artykuł 56 – Terytorialny zakres stosowania

- 1 Każde Państwo może w chwili ratyfikacji lub w jakimkolwiek późniejszym czasie oświadczyć w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy, że niniejsza Konwencja obowiązywać będzie, z zastrzeżeniem ustępu 4 niniejszego Artykułu, na wszystkich lub niektórych terytoriach, za których stosunki międzynarodowe państwo to odpowiada.
- 2 Konwencja obowiązywać będzie na terytorium lub terytoriach wymienionych w notyfikacji począwszy od trzydziestego dnia po otrzymaniu tej notyfikacji przez Sekretarza Generalnego Rady Europy.

- 3 Postanowienia niniejszej Konwencji będą stosowane na tych terytoriach odpowiednio do miejscowych wymogów.
- 4² Każde Państwo, które złożyło deklarację na podstawie ustępu 1 niniejszego Artykułu, może w każdym późniejszym czasie uznać w odniesieniu do jednego lub wielu terytoriów wymienionych w tej deklaracji, kompetencję Trybunału do przyjmowania skarg od jednostek, organizacji pozarządowych lub grup osób, zgodnie z Artykułem 34 niniejszej Konwencji.

Artykuł 57 – Zastrzeżenia

- 1 Każde Państwo może, przy podpisaniu niniejszej Konwencji lub przy składaniu dokumentów ratyfikacyjnych, dokonać zastrzeżenia odnośnie do każdego z przepisów Konwencji w takim zakresie, w jakim ustawa obowiązująca na jego terytorium jest z tym przepisem niezgodna. Na podstawie niniejszego artykułu niedopuszczalne są zastrzeżenia o charakterze ogólnym.
- 2 Każde zastrzeżenie złożone na podstawie niniejszego Artykułu powinno zawierać krótkie przedstawienie treści ustawy, której dotyczy.

Artykuł 58¹ – Wypowiedzenie

- 1 Wysoka Układająca się Strona może wypowiedzieć niniejszą Konwencję nie wcześniej niż po upływie pięciu lat od daty, w której stała się jej Stroną i z zachowaniem sześciomiesięcznego okresu wypowiedzenia zawartego w notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy, który poinformuje o tym inne Wysokie Układające się Strony.
- 2 Powyższe wypowiedzenie nie zwalnia zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony od zobowiązań wynikających z Konwencji w odniesieniu do każdego działania, które mogąc naruszać te zobowiązania byłoby podjęte przed upływem terminu, w którym wypowiedzenie stało się skuteczne.
- 3 Każda Wysoka Układająca się Strona, która przestaje być członkiem Rady Europy, przestaje być na tych samych warunkach Stroną niniejszej Konwencji.
- 4 Konwencja może być wypowiedziana zgodnie z przepisami poprzednich ustępów w odniesieniu do każdego terytorium, w stosunku do którego oświadczone o jej obowiązywaniu zgodnie z Artykułem 56.

Artykuł 59 – Podpisanie i ratyfikacja

- 1 Niniejsza Konwencja jest otwarta do podpisu dla Członków Rady Europy. Podlega ona ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacyjne składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.
- 2 Niniejsza Konwencja wejdzie w życie po złożeniu dziesięciu dokumentów ratyfikacyjnych.
- 3 W odniesieniu do każdego sygnatariusza, który dokona ratyfikacji w dalszej kolejności, Konwencja wchodzi w życie z dniem złożenia dokumentów ratyfikacyjnych.
- 4 Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje Członkom Rady Europy wejście w życie Konwencji, nazwy Wysokich Układających się Stron, które dokonały jej ratyfikacji oraz fakt złożenia kolejnych dokumentów ratyfikacyjnych.

Sporządzono w Rzymie, dnia 4 listopada 1950 roku w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny przekaze uwierzytelnione odpisy każdemu z sygnatariuszy.

Protokół dodatkowy do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

Paryż, 20 marca 1952

Państwa-Sygnatariusze, Członkowie Rady Europy,

zdecydowane podjąć odpowiednie środki zmierzające do zapewnienia wspólnych gwarancji praw i wolności, innych aniżeli te, które są już zawarte w Rozdziale I Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej "Konwencją"),

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1 – Ochrona własności

Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z podstawowymi zasadami prawa międzynarodowego.

Powyższe postanowienia nie będą jednak w żaden sposób naruszać prawa Państwa do wydawania takich ustaw, jakie uzna za konieczne dla uregulowania sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym lub w celu zapewnienia uiszczania podatków bądź innych należności lub kar pieniężnych.

Artykuł 2 – Prawo do nauki

Nikt nie może być pozbawiony prawa do nauki. Wykonując swoje funkcje w dziedzinie wychowania i nauczania, Państwo uznaje prawo rodziców do zapewnienia tego wychowania i nauczania zgodnie z ich własnymi przekonaniem religijnymi i filozoficznymi.

Artykuł 3 – Prawo do wolnych wyborów

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się organizować w rozsądnych odstępach czasu wolne wybory oparte na tajnym głosowaniu, w warunkach zapewniających swobodę wyrażania opinii ludności w wyborze ciała ustawodawczego.

Artykuł 4 – Terytorialny zakres stosowania

Każda Wysoka Układająca się Strona może w chwili podpisania lub ratyfikacji, bądź w jakimkolwiek późniejszym czasie, złożyć Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy deklarację wskazującą, w jakim stopniu zobowiązuje się do stosowania postanowień niniejszego Protokołu na terytoriach wymienionych w tej deklaracji, za których stosunki międzynarodowe państwo to odpowiada.

Każda Wysoka Układająca się Strona, która złożyła deklarację na podstawie ustępu poprzedzającego, może w każdym czasie złożyć następną deklarację, modyfikującą treść poprzednich lub wyłączającą stosowanie postanowień niniejszego Protokołu na jakimkolwiek terytorium.

Deklaracja złożona na podstawie niniejszego Artykułu będzie uważana za zgodną z ust. 1 Artykułu 56 Konwencji.

Artykuł 5 – Stosunek do Konwencji

Wysokie Układające się Strony uznają postanowienia Artykułu 1, 2, 3 i 4 niniejszego Protokołu za dodatkowe Artykuły Konwencji, a wszystkie przepisy Konwencji będą stosowane odpowiednio.

Artykuł 6 – Podpisanie i ratyfikacja

Niniejszy Protokół jest otwarty do podpisu dla Państw-Członków Rady Europy, które są sygnatariuszami Konwencji, i podlega ratyfikacji w tym samym czasie co Konwencja lub później. Protokół wejdzie w życie po złożeniu dziesięciu dokumentów ratyfikacyjnych. W stosunku do każdego sygnatariusza, który ratyfikuje protokół później, wchodzi on w życie w dniu złożenia ratyfikacji.

Dokumenty ratyfikacyjne składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, który notyfikuje Państwom-Członkom, jakie państwa dokonały ratyfikacji.

Sporządzono w Paryżu, dnia 20 marca 1952 roku, w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny przekaze uwierzytelnione odpisy każdemu z Rządów sygnatariuszy.

**Protokół nr 4 do Konwencji o Ochronie
Praw Człowieka i Podstawowych Wolności
gwarantujących niektóre prawa i wolności,
inne niż już zawarte w Konwencji
i w Pierwszym Protokole dodatkowym
do Konwencji**

Strasburg, 16 września 1963

Państwa-Sygnatariusze, Członkowie Rady Europy,

zdecydowane podjąć kroki zmierzające do zapewnienia wspólnych gwarancji niektórych praw i wolności, innych niż już zawarte w rozdziale I Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku (zwanej dalej "Konwencją") i w Artykułach od 1 do 3 Pierwszego Protokołu Dodatkowego do Konwencji, podpisanego w Paryżu 20 maja 1952 roku,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1 – Zakaz pozbawiania wolności za długi

Nikt nie może być pozbawiony wolności jedynie z powodu niemożności wykonania zobowiązania umownego.

Artykuł 2 – Prawo do swobodnego poruszania się

- 1 Każdy, kto przebywa legalnie na terytorium Państwa, ma prawo do swobodnego poruszania się i do swobodnego wyboru miejsca zamieszkania na tym terytorium.
- 2 Każdy może swobodnie opuścić jakikolwiek kraj, włączając w to swój własny.
- 3 Korzystanie z tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na bezpieczeństwo państwowe i publiczne, utrzymanie porządku publicznego, zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia lub moralności, lub ochronę praw i wolności innych osób.

- 4 Prawa wymienione w ustępie 1 mogą zostać poddane, w określonych rejonach, ustawowym ograniczeniom uzasadnionym interesem publicznym w społeczeństwie demokratycznym.

Artykuł 3 – Zakaz wydalenia obywateli

- 1 Nikt nie może być wydany z terytorium Państwa, którego jest obywatelem, ani indywidualnie, ani w ramach wydalenia zbiorowego.
- 2 Nikt nie może być pozbawiony prawa wstępu na terytorium Państwa, którego jest obywatelem.

Artykuł 4 – Zakaz zbiorowego wydalenia cudzoziemców

Zbiorowe wydalenie cudzoziemców jest zabronione.

Artykuł 5 – Terytorialny zakres stosowania

- 1 Każda Wysoka Układająca się Strona może w chwili podpisania bądź ratyfikacji niniejszego Protokołu, lub w jakimkolwiek późniejszym czasie, złożyć Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy deklarację wskazującą, w jakim stopniu zobowiązuje się do stosowania postanowień niniejszego Protokołu na terytoriach wymienionych w tej deklaracji, za których stosunki międzynarodowe odpowiada.
- 2 Każda Wysoka Układająca się Strona, która złożyła deklarację na podstawie ustępu poprzedzającego, może w każdym czasie złożyć następną deklarację modyfikującą treść poprzednich lub wyłączającą stosowanie postanowień niniejszego Protokołu na jakimkolwiek terytorium.
- 3 Deklarację złożoną na podstawie niniejszego Artykułu uznaje się za zgodną z ust. 1 Artykułu 56 Konwencji.
- 4 Terytorium każdego państwa, na którym stosuje się niniejszy Protokół na podstawie ratyfikacji bądź przyjęcia przez to Państwo, oraz każde terytorium, na którym stosuje się niniejszy Protokół na podstawie deklaracji złożonej przez to Państwo zgodnie z niniejszym Artykułem, uznaje się za terytoria odrębne w świetle odniesień do terytorium Państwa ujętych w Artykułach 2 i 3.
- 5 Każde Państwo, które złożyło deklarację na podstawie ustępu 1 lub 2 niniejszego Artykułu, może w każdym późniejszym czasie uznać w odniesieniu do jednego lub wielu terytoriów wymienionych w tej deklaracji kompetencję Trybunału do przyjmowania skarg od jednostek,

organizacji pozarządowych lub grup, zgodnie z Artykułem 34 Konwencji w stosunku do wszystkich lub niektórych Artykułów 1-4 niniejszego Protokołu.

Artykuł 6 – Stosunek do Konwencji

Wysokie Układające się Strony uznają postanowienia Artykułów od 1 do 5 niniejszego Protokołu za dodatkowe Artykuły Konwencji, a wszystkie przepisy Konwencji będą stosowane odpowiednio.

Artykuł 7 – Podpisanie i ratyfikacja

- 1 Niniejszy Protokół jest otwarty do podpisu dla Państw-Członków Rady Europy, które są sygnatariuszami Konwencji; podlega ratyfikacji w momencie lub po ratyfikacji Konwencji. Wejdzie w życie po złożeniu pięciu dokumentów ratyfikacyjnych. W stosunku do każdego sygnatariusza, który dokona ratyfikacji później, Protokół wejdzie w życie w dniu złożenia dokumentów ratyfikacyjnych.
- 2 Dokumenty ratyfikacyjne składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy, który notyfikuje Państwom-Członkom dokonania ratyfikacji.

Na dowód czego niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Strasburgu, dnia 16 września 1963 roku w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny przekaze uwierzytelnione odpisy każdemu z Państw-Sygnatariuszy.

Protokół nr 6 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności dotyczący zniesienia kary śmierci

Strasburg, 28 kwietnia 1983

Państwa-Członkowie Rady Europy, sygnatariusze niniejszego Protokołu do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku (zwanej dalej "Konwencją"),

zważywszy, że zmiany, jakie nastąpiły w wielu Państwach-Członkach Rady Europy, wskazują na powszechną tendencję na rzecz zniesienia kary śmierci,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1 – Zniesienie kary śmierci

Znosi się karę śmierci. Nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie.

Artykuł 2 – Kara śmierci w czasie wojny

Państwo może przewidzieć w swoich ustawach karę śmierci za czyny popełnione podczas wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną; kara ta będzie stosowana jedynie w przypadkach przewidzianych przez te ustawy i zgodnie z ich postanowieniami. Państwo zawiadomi Sekretarza Generalnego Rady Europy o odpowiednich postanowieniach tych ustaw.

Artykuł 3 – Zakaz derogacji

Żadne z postanowień niniejszego Protokołu nie może być uchylone na podstawie Artykułu 15 Konwencji.

Artykuł 4 – Zakaz składania zastrzeżeń

Niedopuszczalne są jakiegokolwiek zastrzeżenia wobec postanowień niniejszego Protokołu, składane na podstawie Artykułu 57 Konwencji.

Artykuł 5 – Terytorialny zakres stosowania

- 1 Każde Państwo w chwili podpisania lub w chwili składania dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia, może wskazać terytorium lub terytoria, na których niniejszy Protokół będzie stosowany.
- 2 Każde Państwo może w dowolnym późniejszym czasie, w drodze deklaracji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy, rozszerzyć stosowanie niniejszego Protokołu na inne terytorium wymienione w deklaracji. W stosunku do takiego terytorium protokół wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po dacie przyjęcia takiej deklaracji przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 6 – Stosunek do Konwencji

Państwa-Strony uznają postanowienia Artykułów od 1 do 5 niniejszego Protokołu za dodatkowe Artykuły Konwencji, a wszystkie przepisy Konwencji stosuje się odpowiednio.

Artykuł 7 – Podpisanie i ratyfikacja

Niniejszy Protokół jest otwarty do podpisu dla Państw-Członków Rady Europy, sygnatariuszy Konwencji. Podlega on ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Państwo-Członek Rady Europy nie może ratyfikować, przyjąć lub zatwierdzić niniejszego Protokołu, jeżeli jednocześnie lub wcześniej nie ratyfikowano Konwencji. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia, składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 8 – Wejście w życie

- 1 Niniejszy Protokół wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po dniu, w którym pięć Państw-Członków Rady Europy wyrazi zgodę na związanie się niniejszym Protokołem zgodnie z postanowieniami Artykułu 7.
- 2 W stosunku do każdego Państwa-Członka, które później wyrazi zgodę na związanie się niniejszym Protokołem, wejdzie on w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po dniu złożenia dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 9 – Funkcje depozytariusza

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje Państwom-Członkom Rady Europy:

- a każde podpisanie;
- b złożenie każdego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia;
- c każdą datę wejścia w życie niniejszego Protokołu zgodnie z Artykułami 5 i 8;
- d każdy inny akt, ratyfikację lub zawiadomienie dotyczące niniejszego Protokołu.

Na dowód czego niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Strasburgu, dnia 28 kwietnia 1983 roku w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny przekaze uwierzytelnione odpisy każdemu Państwu-Członkowi Rady Europy.

Protokół nr 7 do Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

Strasburg, 22 listopada 1984

Państwa-Członkowie Rady Europy, sygnatariusze niniejszego Protokołu,

zdecydowane poczynić na podstawie Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku (zwanej dalej "Konwencją"), dalsze kroki zmierzające do zbiorowego zagwarantowania niektórych praw i wolności,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1 – Gwarancje proceduralne dotyczące wydalania cudzoziemców

- 1 Cudzoziemiec legalnie przebywający na terytorium jakiegokolwiek Państwa nie może być zeń wydalony, chyba że w wyniku decyzji podjętej zgodnie z ustawą i winien mieć możliwość:
 - a przedstawienia racji przeciwko wydaleniu;
 - b rozpatrzenia jego sprawy oraz
 - c bycia reprezentowanym dla tych celów przed właściwym organem albo osobą lub osobami wyznaczonymi przez ten organ.
- 2 Cudzoziemiec może być wydalony, bez uprzedniego wykorzystania swoich praw wymienionych w ustępie 1 a), b), c) niniejszego Artykułu, jeśli jest to konieczne z uwagi na porządek publiczny lub uzasadnione względami bezpieczeństwa państwowego.

Artykuł 2 – Prawo do odwołania w sprawach karnych

- 1 Każdy, kto został uznany przez sąd za winnego popełnienia przestępstwa, ma prawo do rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji jego sprawy, tak w przedmiocie orzeczenia o winie, jak i co do kary. Korzystanie z tego prawa, a także jego podstawy, reguluje ustawa.
- 2 Wyjątki od tego prawa mogą być stosowane w przypadku drobnych przestępstw, określonych w ustawie, lub w przypadkach, gdy dana osoba była sądzona w pierwszej instancji przez sąd najwyższy albo

została uznana za winną i skazana w wyniku zaskarżenia wyroku uniewinniającego sądu pierwszej instancji.

Artykuł 3 – Odszkodowanie za bezprawne skazanie

Każdemu skazanemu prawomocnie za przestępstwo, który odbył karę w wyniku takiego skazania, a następnie został uniewinniony lub ulaskawiony na tej podstawie, że nowy lub nowo ujawniony fakt dowiódł, iż nastąpiła pomyłka sądowa, przysługuje odszkodowanie zgodnie z ustawą lub praktyką w danym Państwie, jeżeli nie udowodniono, że jest on całkowicie lub częściowo odpowiedzialny za nieujawnienie faktu we właściwym czasie.

Artykuł 4 – Zakaz ponownego sądzenia lub karania

- 1 Nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego Państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego Państwa.
- 2 Postanowienia poprzedniego ustępu nie stoją na przeszkodzie wznowieniu postępowania zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego danego Państwa, jeśli wyjdą na jaw nowo odkryte fakty lub jeśli w poprzednim postępowaniu popełniono poważną pomyłkę, która mogła mieć wpływ na wynik sprawy.
- 3 Żadne z postanowień niniejszego Artykułu nie może być uchylone na podstawie Artykułu 15 Konwencji.

Artykuł 5 – Równość małżonków

Małżonkom przysługują równe prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym w stosunkach wynikających z małżeństwa, tak pomiędzy nimi, jak w stosunkach z ich dziećmi, w trakcie trwania małżeństwa i w związku z jego rozwiązaniem. Niniejszy Artykuł nie stoi na przeszkodzie podjęciu przez Państwo środków koniecznych do zabezpieczenia dobra dzieci.

Artykuł 6 – Terytorialny zakres stosowania

- 1 Każde Państwo, w chwili podpisania lub w chwili składania dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia, może wskazać terytorium lub terytoria, na których niniejszy Protokół będzie stosowany, i określić zakres, w jakim zobowiązuje się stosować postanowienia niniejszego Protokołu w stosunku do tego lub tych terytoriów.

- 2 Każde Państwo może w każdym późniejszym czasie w drodze deklaracji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy rozszerzyć stosowanie niniejszego Protokołu na inne terytorium wymienione w tej deklaracji. W stosunku do takiego terytorium Protokół wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie dwóch miesięcy od dnia przyjęcia takiej deklaracji przez Sekretarza Generalnego.
- 3 Każda deklaracja złożona zgodnie z dwoma poprzednimi ustępami może być, w stosunku do jakiegokolwiek terytorium wymienionego w takiej deklaracji, wycofana lub zmieniona przez zawiadomienie Sekretarza Generalnego. Wycofanie lub zmiana stają się skuteczne od pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie dwóch miesięcy od dnia przyjęcia takiego zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.
- 4 Deklaracja złożona na podstawie niniejszego Artykułu będzie uznana za zgodną z ustępem 1 Artykułu 56 Konwencji.
- 5 Terytorium każdego Państwa, na którym stosuje się niniejszy Protokół na podstawie ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia przez Państwo oraz każde terytorium, na którym stosuje się niniejszy Protokół na podstawie deklaracji złożonej przez to Państwo zgodnie z niniejszym Artykułem, mogą zostać uznane za terytoria odrębne w świetle odniesienia do terytorium Państwa ujętego w Artykule 1.
- 6 Każde Państwo, które złożyło deklarację na podstawie ustępu 1 lub 2 niniejszego Artykułu, może w każdym późniejszym czasie uznać w odniesieniu do jednego lub wielu terytoriów wymienionych w tej deklaracji kompetencję Trybunału do przyjmowania skarg od jednostek, organizacji pozarządowych lub grup, zgodnie z Artykułem 34 Konwencji w stosunku do wszystkich lub niektórych Artykułów 1-5 niniejszego Protokołu.

Artykuł 7¹ – Stosunek do Konwencji

Państwa-Strony uznają postanowienia Artykułów od 1 do 6 niniejszego Protokołu za dodatkowe Artykuły Konwencji, a wszystkie przepisy Konwencji stosuje się odpowiednio.

Artykuł 8 – Podpisanie i ratyfikacja

Niniejszy Protokół jest otwarty do podpisu dla Państw-Członków Rady Europy, sygnatariuszy Konwencji. Podlega on ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Państwo-Członek Rady Europy nie może ratyfikować, przyjąć lub zatwierdzić niniejszego Protokołu, jeżeli jednocześnie lub wcześniej nie ratyfikowano Konwencji. Dokumenty ratyfikacyjne,

przyjęcia lub zatwierdzenia składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 9 – Wejście w życie

- 1 Niniejszy Protokół wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie dwóch miesięcy od dnia, w którym siedem Państw-Członków Rady Europy wyrazi zgodę na związanie się niniejszym Protokołem zgodnie z postanowieniami Artykułu 8.
- 2 W stosunku do każdego Państwa-Członka, które później wyrazi zgodę na związanie się niniejszym Protokołem, wejdzie on w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie dwóch miesięcy od dnia złożenia dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 10 – Funkcje depozytariusza

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje Państwom-Członkom:

- a każde podpisanie bez zastrzeżenia odnośnie Państwom-Członkom;
- b złożenie każdego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia;
- c każdą datę wejścia w życie niniejszego Protokołu zgodnie z Artykułami 6 i 9;
- d każdy inny akt, notyfikację lub deklarację dotyczącą niniejszego Protokołu.

Na dowód czego niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Strasburgu, dnia 22 listopada 1984, w jednym egzemplarzu, w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne; oryginał zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny przekaze uwierzytelnione odpisy każdemu Państwu-Członkowi Rady Europy.

**Protokół nr 13 do Konwencji o Ochronie
Praw Człowieka i Podstawowych Wolności
dotyczący zniesienia kary śmierci we
wszystkich okolicznościach**

Wilno, 3 maja 2002

Państwa-Członkowie Rady Europy, sygnatariusze niniejszego Protokołu,

przekonane że prawo każdego do życia jest podstawową wartością w społeczeństwie demokratycznym i że zniesienie kary śmierci jest niezbędne dla ochrony tego prawa i pełnego uznania wrodzonej godności każdej z istot ludzkich,

zmierząc do wzmocnienia ochrony prawa do życia zagwarantowanego przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka Podstawowych Wolności, podpisaną w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (zwaną dalej Konwencją),

zauważając, że Protokół nr 6, dotyczący zniesienia kary śmierci, podpisany w Strasburgu dnia 28 kwietnia 1983 r. nie wyłącza kary śmierci za czyny popełnione podczas wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną,

zdecydowane podjąć końcowy krok w celu zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1 – Zniesienie kary śmierci

Znosi się karę śmierci. Nikt nie może być skazany na taką karę, ani nie może nastąpić jej wykonanie.

Artykuł 2 – Zakaz uchylania stosowania zobowiązań

Żadne z postanowień niniejszego Protokołu nie może być uchylone na podstawie Artykułu 15 Konwencji.

Artykuł 3 – Zakaz składania zastrzeżeń

Niedopuszczalne jest jakiegokolwiek zastrzeżenie wobec postanowień niniejszego Protokołu, składane na podstawie Artykułu 57 Konwencji.

Artykuł 4 – Terytorialny zakres zastosowania

- 1 Każde Państwo w chwili podpisania lub składania dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia, może wskazać terytorium lub terytoria, na których niniejszy Protokół będzie stosowany.
- 2 Każde Państwo może w każdym późniejszym czasie, w drodze deklaracji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy, rozszerzyć stosowanie niniejszego Protokołu na inne terytorium wymienione w tej deklaracji. W stosunku do takiego terytorium Protokół wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po dacie wygaśnięcia trzymiesięcznego okresu od dnia przyjęcia takiej deklaracji przez Sekretarza Generalnego.
- 3 Każda deklaracja złożona zgodnie z dwoma poprzednimi ustępami może być, w stosunku do jakiegokolwiek terytorium wymienionego w takiej deklaracji, wycofana lub zmieniona w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy. Wycofanie lub zmiana stają się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po wygaśnięciu trzymiesięcznego okresu od dnia przyjęcia takiego zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego.

Artykuł 5 – Stosunek do Konwencji

Państwa-Strony uznają postanowienia Artykułów od 1 do 4 niniejszego Protokołu za dodatkowe artykuły Konwencji, a wszystkie przepisy Konwencji stosuje się odpowiednio.

Artykuł 6 – Podpisanie i ratyfikacja

Niniejszy Protokół jest otwarty do podpisu dla Państw-Członków Rady Europy, które podpisały niniejszą Konwencję. Podlega on ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu. Państwo-Członek Rady Europy nie może ratyfikować, przyjąć lub zatwierdzić niniejszego Protokołu, o ile jednocześnie lub wcześniej nie ratyfikowało Konwencji. Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia składa się Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy.

Artykuł 7 – Wejście w życie

- 1 Niniejszy Protokół wejdzie w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie okresu trzech miesięcy po dacie, w której dziesięć Państw-Członków Rady Europy wyraziło zgodę na związanie się Protokołem zgodnie z postanowieniami Artykułu 6.

- 2 W stosunku do każdego Państwa-Członka, które później wyrazi zgodę na związanie się niniejszym Protokołem, wejdzie on w życie pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzymiesięcznego okresu po dniu złożenia dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia.

Artykuł 8 – Funkcje depozytariusza

Sekretarz Generalny Rady Europy notyfikuje wszystkim Państwom-Członkom Rady Europy:

- a każde podpisanie;
- b złożenia każdego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia lub zatwierdzenia;
- c każdą datę wejścia w życie niniejszego Protokołu zgodnie z Artykułami 4 i 7;
- d każdy inny akt, notyfikację lub zawiadomienie dotyczące niniejszego Protokołu.

Na dowód czego niżej podpisani, będąc do tego należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Wilnie, dnia 3 maja 2002 roku w językach angielskim i francuskim, przy czym oba teksty są jednakowo autentyczne, w jednym egzemplarzu, który zostanie złożony w archiwach Rady Europy. Sekretarz Generalny Rady Europy przekaże uwierzytelnione kopie każdemu Państwu-Członkowi Rady Europy.